

Forum
van
keizer
Augustus
Toen en Nu

De Romeinen

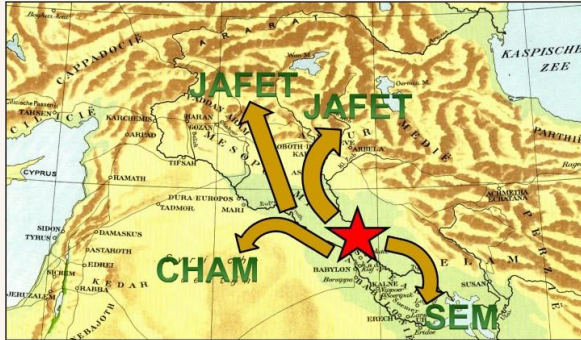
Geschiedenis van de Romeinen

Deel 1 Deel 2 Deel 3

Het begin van de Italiërs

Waar komen de Romeinen vandaan?

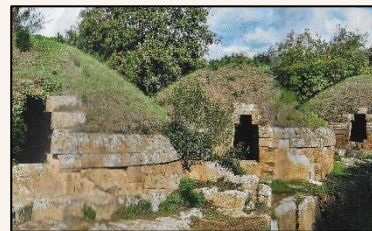
Toren van Babel 3150 v. Chr.

De **Liguriërs** kolonialiseerden eerder Europa grotendeels, maar worden door de Kelten naar Italië verdreven

De **Etrusken** ontwikkelen in hoge mate een eigen cultuur en vormen de eerste grote beschaving in Italië
Bloeitijd in de periode 600 tot 400 v. Chr.

De Etrusken bereiken een hoge ontwikkeling en leveren ook drie van de eerste koningen van Rome

Graven van de Etrusken

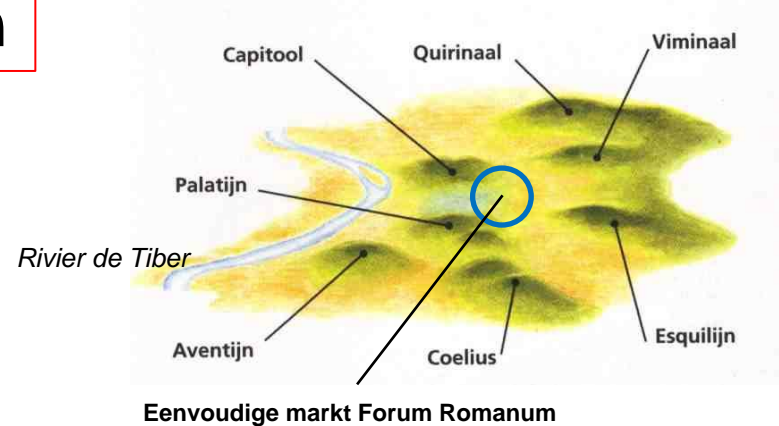
Het begin van de Romeinen

**Stichting
Rome**

753 v. Chr.

Stichting Rome op de zeven heuvels
ten oosten van de rivier de Tiber
door de tweeling Romulus en Remus

Sabijnse maagdenroof (mythisch voorval)

Te weinig vrouwen in Rome
Romulus rooft Sabijnse vrouwen
Sabijnen gaan de strijd aan

Tweeling te vondeling
Opgevoed door de
herder Faustulus

De Sabijnse vrouwen stoppen het gevecht
door zich tussen de strijdende partijen op
te stellen en verzoening te eisen

Koninkrijk 753 - 509 v. Chr.

Romulus eerste koning van Rome

Rome ligt in de streek Latium (het huidige Lazio)

De Latijnen vermengen zich deels met de Etrusken

Invloed Etrusken op cultuur van Rome

In de laatste 100 jaar van het koninkrijk
regeren Etruskische koningen

Het koninkrijk duurt 250 jaar

Er regeren zeven koningen:

Romulus / Numa Pompilius / Tullus Hostilius / Ancus Martius /
/ Lucius Tarquilius Priscus / Servius Tullius / Tarquinius Superbus

700 v. Chr.
De eerste tempels
worden gebouwd

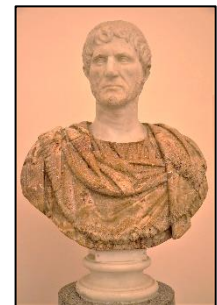

Koning Lucius Tarquilius Priscus bouwt
in 600 v. Chr. het Circus Maximus

Koning Servius Tullius bouwt in 565 v. Chr.
de Servische Muur om zich te beschermen
tegen aanvallende buurvolken

Lucius Junius Brutus
Verjaagt laatste koning
Wordt eerste consul in de Republiek

Bouwprojecten tijdens het Koninkrijk (zie ook volgende drie sheets)

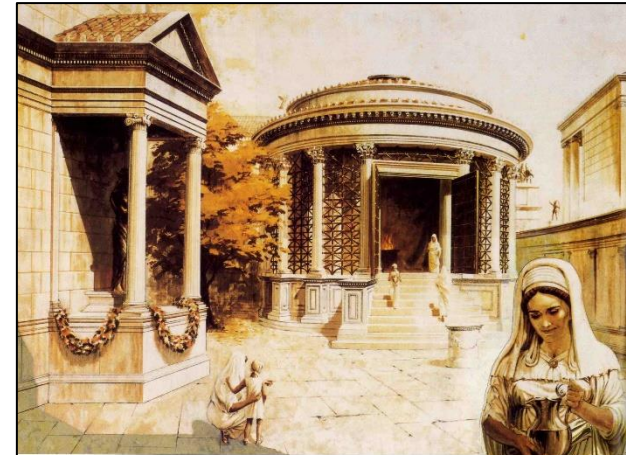
- 900 v. Chr. Eenvoudige markt Forum Romanum
- 700 v. Chr. Tempel van Janus
- Tempel van Vesta
- Regia (ambtswoning Pontifex Maximus)
- Huis Vestaalse Maagden
- 650 v. Chr. Curia Hostilia (Gebouw Volksraad)
- 625 v. Chr. Cloaca Maxima (open hoofdriool Rome)
- 620 v. Chr. Ostia, de haven van Rome
- 600 v. Chr. Tempel van Jupiter (Capitool)
- 600 v. Chr. Circus Maximus (paardenrennen)
- 565 v. Chr. Servische Muur

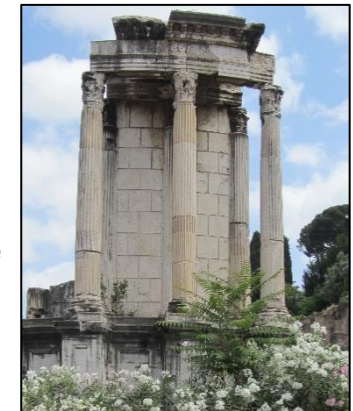
Huidige Curia
Latere herbouw
Hier stond ook Curia Hostilia

Cloaca Maxima
In later stadium overdekt
Huidige monding in de Tiber

Vestaalse
Maagd

Tempel van Vesta
Rechts de huidige ruïne
(gerestaureerd)

Tempels voor de goden

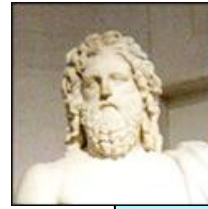
Vanouds dienen de Romeinen vele goden
De eerste tempels zijn die van **Vesta, Jupiter en Juno**

Etruskische goden-drie-eenheid: Jupiter-Juno-Minerva
Jupiter is de oppergod, met vrouw Juno en dochter Minerva
Vesta is de godin van haardvuur, eendracht en veiligheid

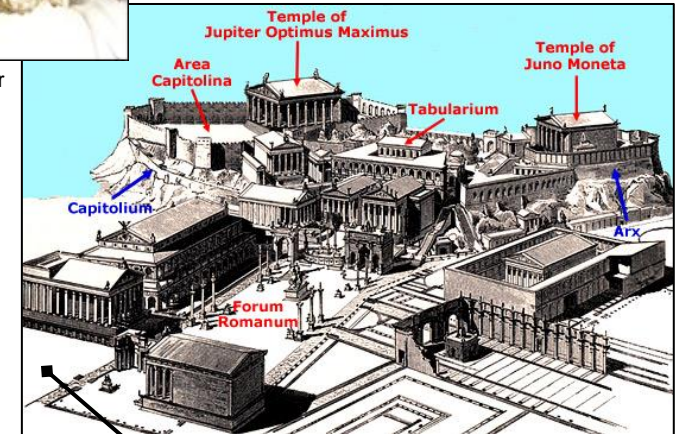
NB - Herkenbare achtergrond van de Bijbelse God, de Almachtige
De Jafetieten vervormen de oorspronkelijke godsdienst van Jafet!

Op het Forum Romanum: **Tempel van Vesta, Huis van de Hogepriester en Huis van de Vestaalse Maagden**
Vestaalse Maagden zijn verantwoordelijk voor het brandend houden van het heilige vuur in de tempel

Hogepriester is de **Pontifex Maximus** (hoogste priester)
Latere koningen en keizers zijn veelal tegelijk hoogste priester

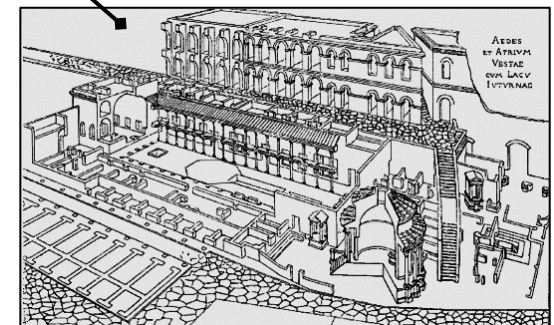

Jupiter

Locatie
links hiervan

De overige gebouwen komen in latere tijden

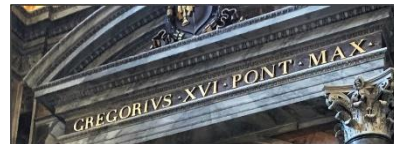

Atrium Vesta, Huis van de Vestaalse Maagden
Rechts beneden de ronde *Tempel van Vesta*

Pontifex Maximus

Pons = Brug Facio = Maker Max = Grootste
Pontifex Maximus = "Opperste bruggenbouwer"
Vanaf 382 (christendom is dan staatsgodsdienst)
draagt alleen de paus deze titel

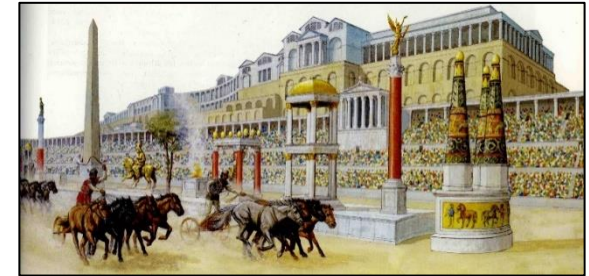
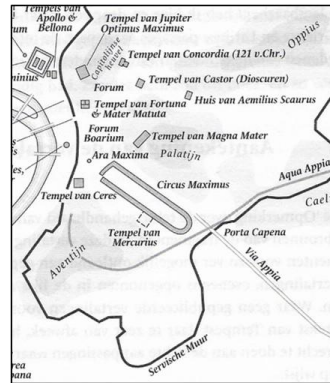
NB - De huidige ruïnes op het Forum Romanum
komen op latere sheets nog aan de orde

Circus Maximus

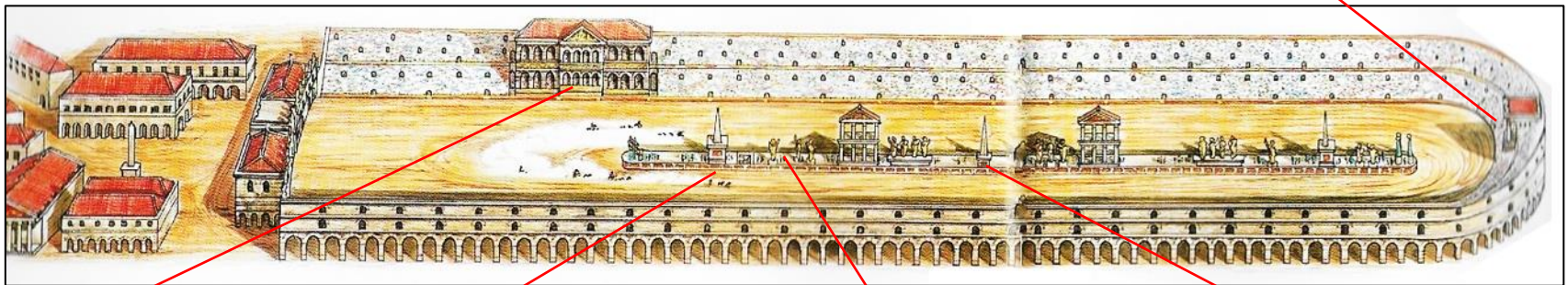
Hippodroom

In de vallei tussen Palatijn en Aventijn
 Op de plaats van de Sabijnse maagdenroof
 Voor de populaire wagenrennen
 Bouw in 600 v. Chr. (nog zonder tribunes)
 Door koning Lucius Tarquilius Priscus
 Uitbreiding met tribunes in 329 v. Chr.
 Plaats voor 300.000 toeschouwers

Situatie

Triomfboog ter ere van keizer Titus
 Ingang via drie poorten

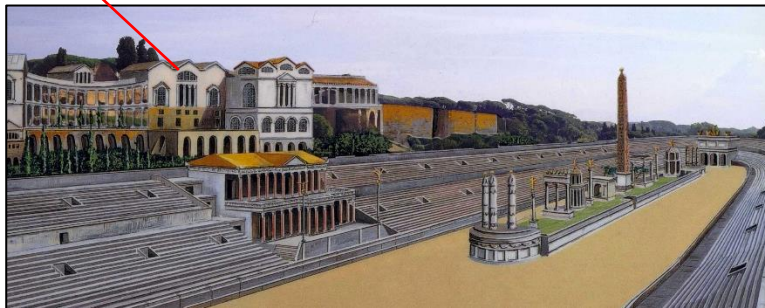
Keizerlijke loge

Egyptisch obelisk (Ramses II)
 Door keizer Constantius II geplaatst
 Nu naast de Sint-Jan van de Lateranen

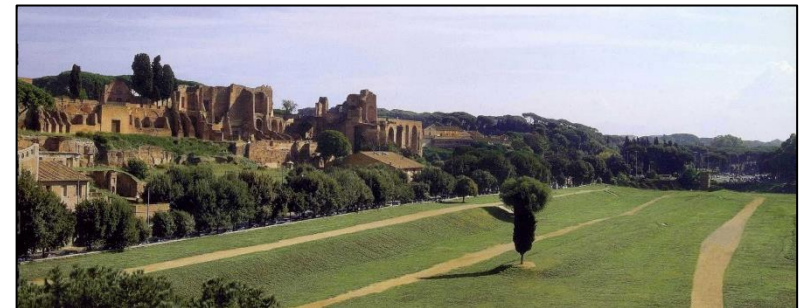
Spina
 (verhoogde afscheiding)

Egyptisch obelisk (Ramses II)
 Door keizer Augustus geplaatst
 Nu op Piazza del Popolo

Keizerlijke paleizen

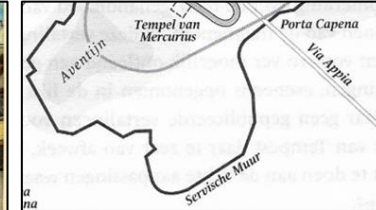
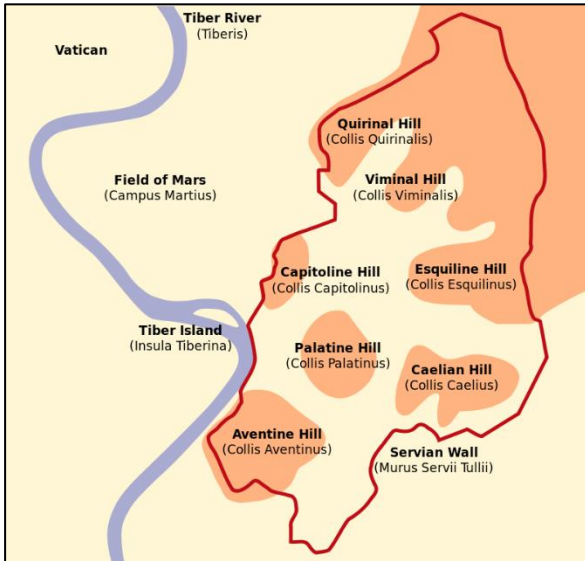
Toen

Nu

Servische Muur

Koning Servius Tullius bouwt in 565 v. Chr. de Servische Muur om zich te beschermen tegen invallende buurvolken

Porta Capena in de Servische Muur
De apostel Paulus komt later hier Rome binnen op de Via Appia

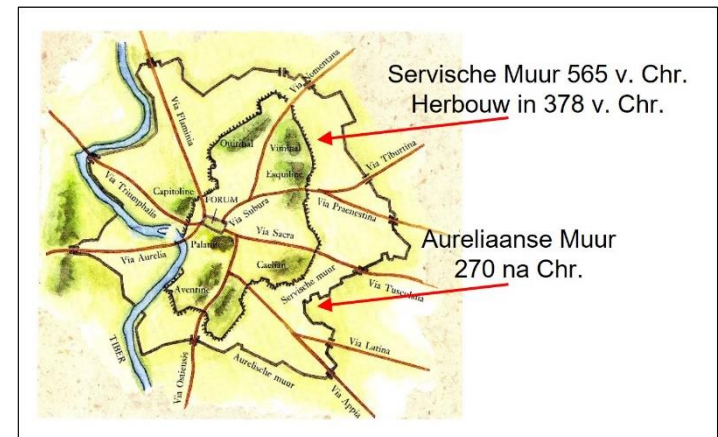
Restant Servische Muur

De Servische Muur rond de zeven heuvels van Rome

In 378 v. Chr. wordt de Servische Muur herbouwd na verwoesting door de Galliërs

10 m hoog
4 m breed
11 km lang
14 stadspoorten
Bij vlak terrein een gracht
36 meter breed
17 meter diep

In 270 na Chr. wordt de Aureliaanse Muur gebouwd rond het groter geworden Rome

WDP bij Republiek Rome (WPD = Wereld-Dwars-Profiel)

Wat gebeurt er tegelijk elders in de wereld?

753 v. Chr. Ontstaan Rome (koningen)

- Ten tijde van Jesaja, vlak voor de Ballingschap van 722 v. Chr.
- In Europa: Kelten; In Nederland: Terpencultuur

Jesaja
met Hebreeuwse boekrol

600 v. Chr. Halverwege Koninkrijk Rome

- Ten tijde van de Ballingschap van 586 v. Chr.
- In Europa: Kelten en Germanen
- In Nederland: Germanen

Ballingschap
Israël (722 v. Chr. door Assyrië)
en Juda (586 v. Chr. door Babylonië)

509 v. Chr. Begin Republiek (consuls)

- Ten tijde van Darius I van Perzië vlak na Belsassar en de Terugkeer in 538
- In Nederland wonen Kelten, later Germanen

Belsassar

Republiek 509 - 27 v. Chr.

In 508 v. Chr. instelling ambt Pontifex Maximus

Religieuze taken - Opperrechter- Volksvergadering

Jaarlijks twee verkozen consuls uit Patriciërs

Na jaren standenstrijd Volksvergadering Plebejers

Senaat adviseert de consuls, vergadert in de Curia

Diverse staatsfuncties worden ingesteld

Naast Senatorenstand de klasse van de Equites

Rijke ondernemers en financiers (voorheen Ridders)

Politieke invloed via stelsel "patroon" en "cliënten"

Patroon begunstigt cliënt; cliënt stemt op patroon

Klassensysteem: Patriciërs-Equites-Plebejers-Slaven

Slaven hebben geen rechten; verdienen soms vrijheid

In Italië ontstaan diverse zelfstandige stadstaten

Betwisten elkaars macht; onderlinge strijd

Rome tegen Latijnen, Etrusken, Sabijnen, Samnieten

297 v. Chr. Coalitie Samnieten - Umbriërs - Galliërs

Voor de strijd ontwikkelt Rome een sterk leger

Van vrijwillige burgermilitie naar professionele strijdmacht

Volgende sheets:

- ✓ Staatsfuncties
- ✓ Romeins leger

Curia - De zetel van de Senaat

Romeinse bestuurders

Senaat: College van 300 à 600 senatoren (Adviserende Raad van Oudsten)

Senator: Rijke oudere die vaste carrière heeft doorlopen (civiel en militair)

Consul: Hoogste magistraat in de Senaat; jaarlijks worden twee consuls verkozen

Censor: Zorg voor volkstelling, publieke moraal en publieke werken; 2 censurs

Praetor: Zorg voor politie en justitie (meerdere rechtbanken); 8 à 16 praetoren

Lictor: Bewaker en lijfwacht hoogste ambtenaren; consul heeft er 12, praetor 6

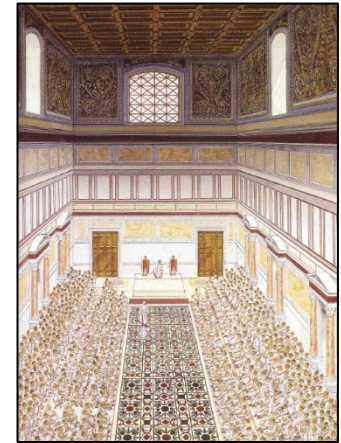
Aediles: Bestuurder Rome (burgemeester); gaat ook over markten, tempels, spelen

Quaestor: Houdt toezicht over schatkist en financiën van het Rijk en over het leger en de officieren; er zijn 4 à 20 quaestors; lid van de Senaat

Proconsul: Magistraat die consul geweest is; wordt later vaak gouverneur o.i.d.

Tribuun: Bijeenroeper Volksraad Plebejers (voorzitter) en Senaat; tegenhanger van de consul; kan wetten indienen; is onschendbaar binnen Rome

Gouverneur: Bestuurder van een Romeinse provincie buiten Rome

Senaat vergadert in de Curia

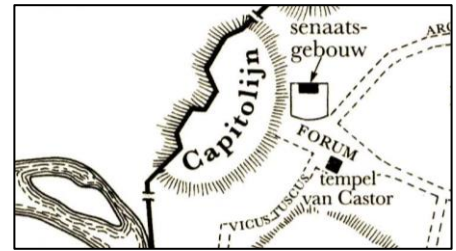
Lictor

Senator

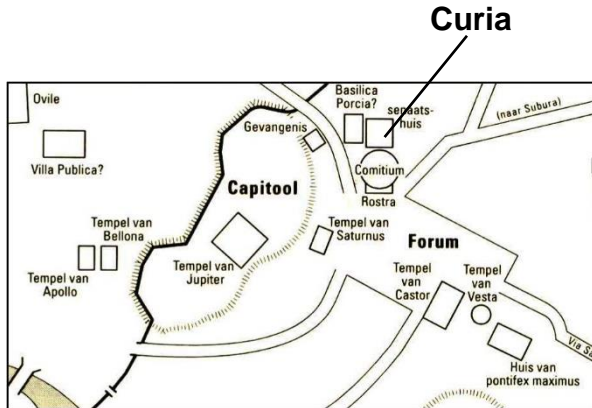
Forum Romanum is middelpunt regering

Curia op het Forum Romanum

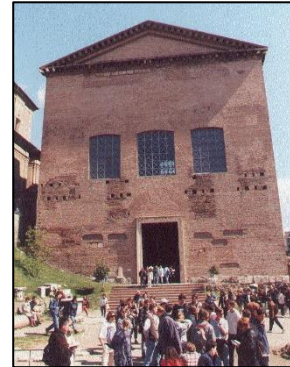
Forum Romanum middelpunt regering

Curia op het Forum Romanum
 650 v. Chr. Curia Hostilia
 80 v. Chr. Curia Julia
 Senator heeft zetel levenslang
 Senaat functioneert tot 600 na Chr.
 Ook nu kent Rome nog senatoren

Rostra = Spreekgestoelte voor de consul
 Comitium = Plein voor toehoorders

Curia

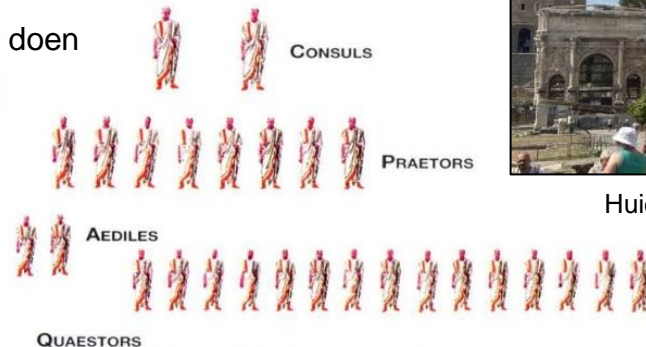
Senator

Equites (Ridderstand naast Senatorenstand)

Klasse van ondernemers en financiers in goeden doen
 Hebben civiele en militaire functies doorlopen
 Moeten een flink kapitaal bezitten
 Assisteren aanvankelijk de cavalerie
 Later betrokken bij financieel beheer zakenleven

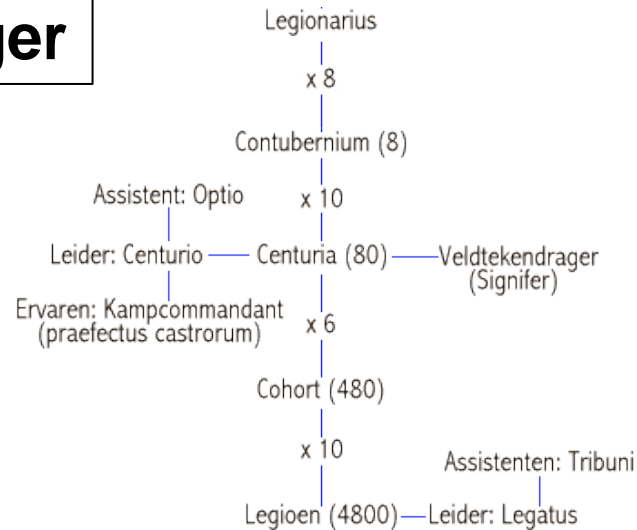
Pontifex Maximus

509 v. Chr. Instelling ambt Pontifex Maximus
 Opperrechter en hoofd Volksvergadering
 27 v. Chr. Augustus maakt keizer tot Pontifex Maximus

Huidige situatie Forum Romanum

Het Romeinse leger

Romeinse soldaten

Romeins fort

Romeinse militairen

Legionair: De gewone soldaat zonder enige rang in betaalde dienstplicht; ingedeeld in groepen van 8 legionairs (contuberniums)

Centurio: De hoogste officiersrang van een militair van gewone komaf; groepscommandant van 80 man (10 groepen van 8 legionairs)

Cohort: Drie manipels van elk twee centuries; 480 manschappen (3 x 2 x 80)

Legioen: Bestaat uit 10 cohorten van elk 480 man, een eenheid van zo'n 5.000 man; een legioen heeft een cavalerie van 120 ruiters

Legatus: Mag in naam van de keizer meerdere legioenen aanvoeren

Tribuun: Assistent van de legatus of de commandant van het cohort ter plekke; is daar soms ook rechter of hoogste Romeinse bestuurder

Centurio

Binnenlandse veroveringen

Stadstaat Rome vecht lokale oorlogen uit Rome bevecht Latijnen, Etrusken, Sabijnen en Samnieten en bezit uiteindelijk heel Italië
Komt in conflict met Carthago en Germanen
Carthago bezit Sicilië, Sardinië en Corsica
Rome bouwt tempels, wegen en aquaducten

Oorlogen bij *binnenlandse* expansie:

387 v. Chr. Plundering Rome door Galliërs

343 v. Chr. Samnitische Oorlogen

280 v. Chr. Pyrrhische Oorlogen

264 v. Chr. Punische Oorlogen

229 v. Chr. Illirische Veldslagen

113 v. Chr. Cimbrische Oorlogen

(zie volgende sheets)

Volgende sheets:

✓ Oorlogen (1)

✓ Bouwprojecten(1)

Wat gebeurt er tegelijk elders in de wereld?

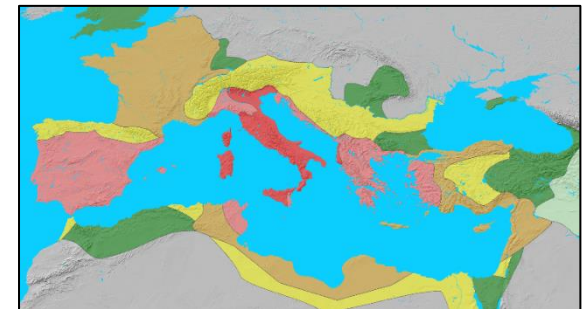
WDP bij geschiedenis Rome
(WPD = Wereld-Dwars-Profiel)

445 Nehemia / Herbouw Jeruzalem

400 Europa: Germaanse stammen

336-323 Alexander de Grote
verovert het Oosten tot aan India

200 v. Chr. Ptolemaeën / Seleuciden

The extent of the Roman Republic and Roman Empire in

218 BC 133 BC 44 BC AD 14 after AD 14 AD 115-117

Oorlogen bij binnenlandse expansie

387 v. Chr. Plundering Rome door Germanen

Rome krijgt te maken met invallen van Senones

Dit zijn Galliërs uit Frankrijk (Kelten)

Zware nederlaag Rome tegen de Gallische koning Brennus

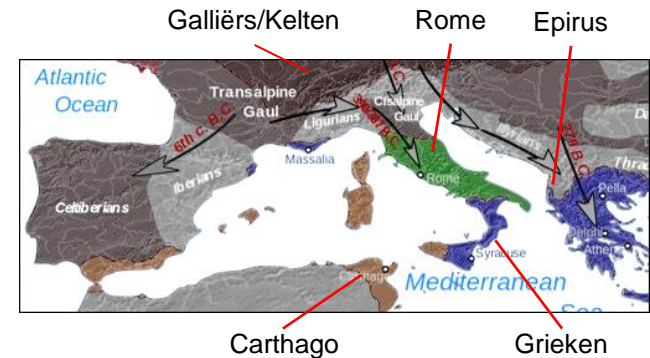
In 387 v. Chr. wordt Rome belegerd, ingenomen en geplunderd

Pas na betaling van een forse schatting vertrekken de Galliërs

Tientallen jaren nodig om zich van deze tegenslag te herstellen

In 378 v. Chr. wordt de beschadigde Servische Muur herbouwd

Pas in 283 v. Chr. worden de Galliërs geheel uit Italië verdreven

Situatie 400 v. Chr. Invallen Galliërs

343 - 290 v. Chr. Samnitische Oorlogen

In deze periode strijdt Rome in drie oorlogen

(343-341 / 327-303 / 298-290 v. Chr.)

Tegen Samnieten, veelal in bondgenootschap met buurvvolken

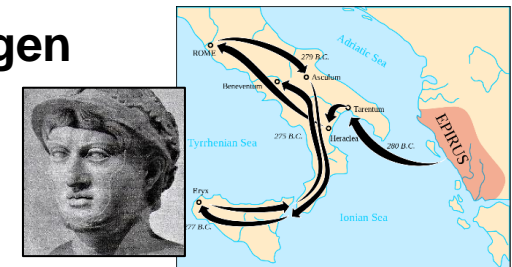
297 v. Chr. Coalitie Samnieten - Umbriërs - Galliërs

De oorlogen eindigen met de hegemonie van Rome in Centraal-Italië.

280 v. Chr. Pyrrhische Oorlogen

Griekse stadstaten roepen hulp in van koning Pyrrhus van Epirus

Pyrrhus zet olifanten in en wint tot tweemaal toe, uiteindelijk wint Rome
Uitwerking is echter vergelijkbaar met nederlaag: "pyrrusoverwinning"
Griekse staten accepteren de heerschappij van Rome

264 - 146 v. Chr. Punische Oorlogen

Reeds eerder conflict Rome en Carthago in Noord-Afrika

Carthago bezit gebieden in Italië

Na incidenten volgen drie Punische Oorlogen

Uiteindelijk wordt Carthago verslagen en vernietigd
(zie volgende sheet)

Generaal Hannibal van Carthago trekt met olifanten over de Alpen

229 v. Chr. Illyrische Oorlogen

De Romeinen hebben de controle over de Ionische Zee

De Illyriërs zijn als zeeroovers een plaag op de Ionische Zee

Een conflict leidt tot de Illyrische Oorlogen

De Romeinen zijn inmiddels bedreven in oorlogvoering op zee

Ze brengen de Illyriërs zware nederlagen toe

Later wordt Illyrië ingelijfd in het Romeinse Rijk

Het land wordt dan opgesplitst in Dalmatië en Pannonië

113 - 101 v. Chr. Cimbrische Oorlogen

De Germaanse stammen Cimbren, Teutonen en Ambronnen zoeken een nieuw woongebied

Komen in conflict met Rome; na vier veldslagen worden de stammen verpletterend verslagen

Rome voert onkostenvergoeding voor soldaten in, uitgroeïend tot een salaris

(sheet volgt later)

264 - 146 v. Chr. Punische Oorlogen

Carthago - Feniciërs - Puniërs

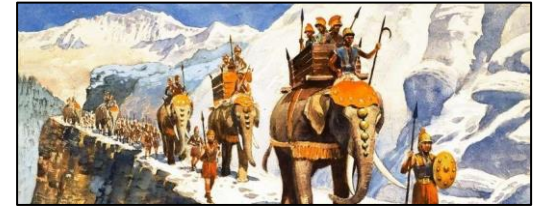
264 - 241 v. Chr. **Eerste Punische Oorlog** (zeeslagen)

218 - 201 v. Chr. **Tweede Punische Oorlog**

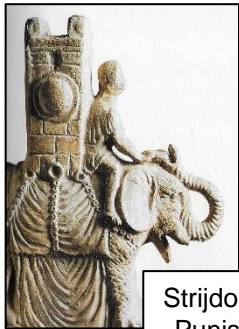
Hannibal trekt met olifanten de Alpen over; wint vele veldslagen

149 - 146 v. Chr. **Derde Punische Oorlog**

Belegering, inname en volledige verwoesting van Carthago

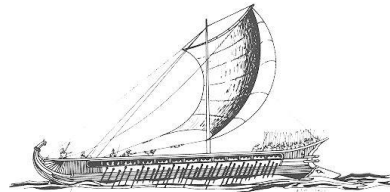
Hannibals leger over de Alpen

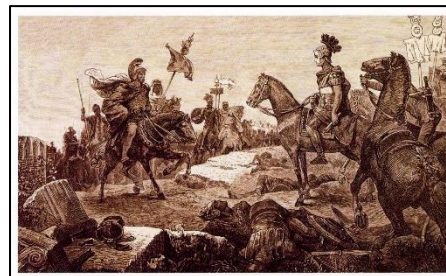
Strijdlolifant
Punische
Oorlogen

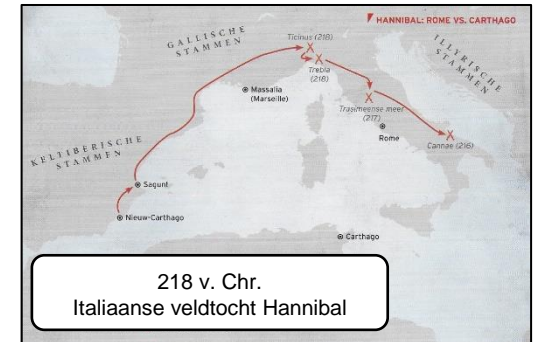
Generaal en Consul
Scipio Afrikaner
verslaat Hannibal in
202 v. Chr.
bij Zama in Afrika →

Oorlogen ter zee en ter land
(zeeslagen rond Sicilië en Sardinië)

← Situatie
begin en einde
Punische oorlogen →

218 v. Chr.
Italiaanse veldtocht Hannibal

Bouwprojecten tijdens de Republiek (1) 500 - 100 v. Chr.

(zie ook volgende drie sheets)

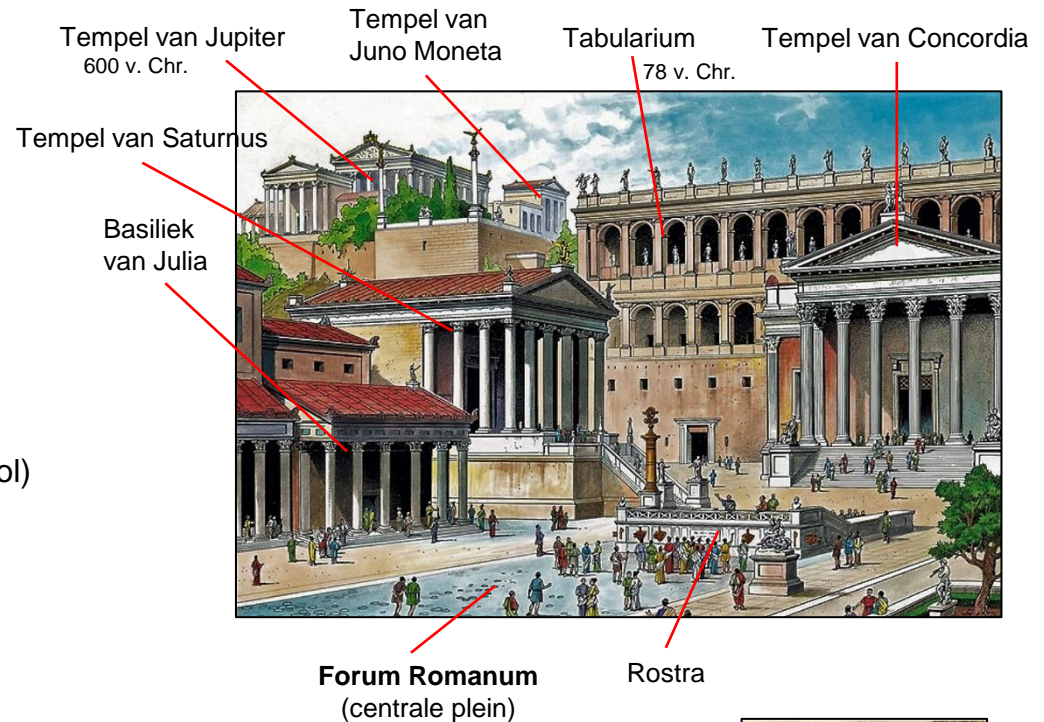
- 497 v. Chr. Tempel van Saturnus
- 495 v. Chr. Tempel van Mercurius (Aventijn)
- 493 v. Chr. Tempel van Ceres (Aventijn)
- 484 v. Chr. Tempel van Castor en Pollux
- 367 v. Chr. Tempel van Concordia
- 344 v. Chr. Tempel van Juno Moneta (Capitool)
- 329 v. Chr. Circus Maximus (tribunes)
- 312 v. Chr. Via Appia en Aqua Appia
- 300 v. Chr. Rostra (sprekerspodium consuls)
- 203 v. Chr. Boog van Septimius Severus
- 179 v. Chr. Basiliek van Aemilia
- 170 v. Chr. Basiliek van Sempronia (later van Julia)
- 150 v. Chr. Tempel van Hercules Invictus (Forum Boarium)
- 150 v. Chr. Tempel van Portunus (Forum Boarium)
- 145 v. Chr. Tempel van Antoninus en Faustina
- 100 v. Chr. Tempel van Castor en Pollux (Marsveld)

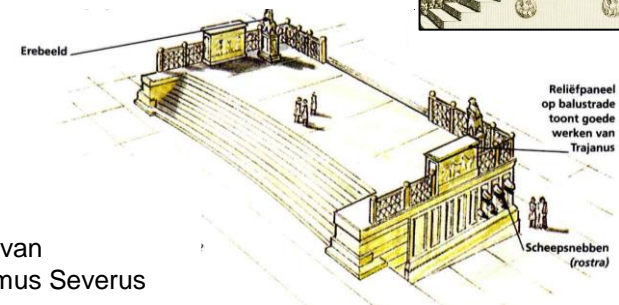
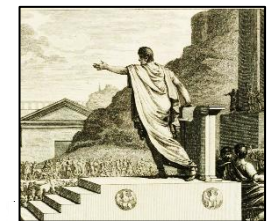
Tempel van Portunus

Boog van Septimius Severus

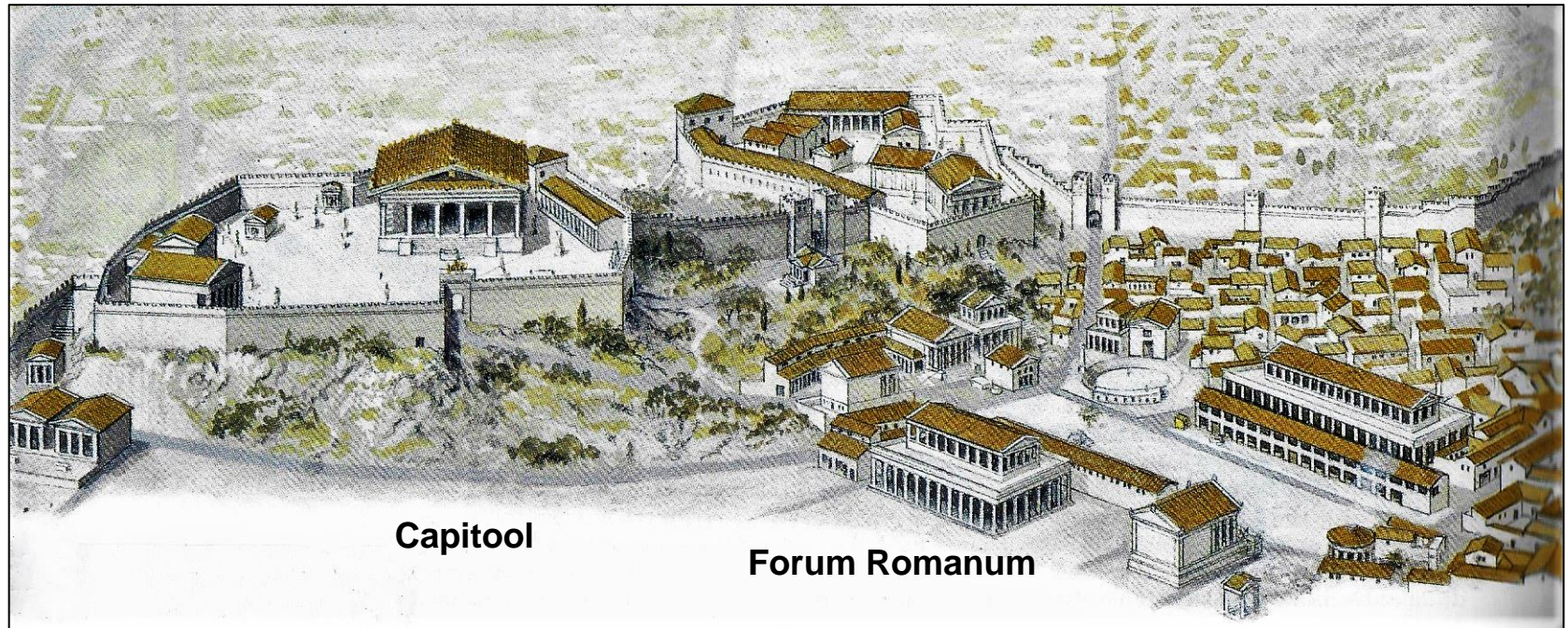

ROSTRA
Deze tekening toont het podium voor openbare toespraken op het Forum in de keizertijd.

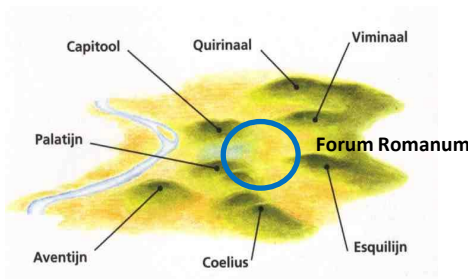

Reliefpaneel op balustrade toont goede werken van Trajanus
Scheepsnebben (rostra)

Bouwwerken Forum Romanum en Capitoool

Forum Romanum en Capitoool omstreeks 100 v. Chr.

Aan de bouwwerken op het Forum Romanum is een afzonderlijke presentatie gewijd Verleden (als op deze sheet) en Heden (de ruïnes, zie volgende sheet)

Forum Romanum
De ruïnes van NU

Via Appia

De Via Appia (in rood)
"Koningin der wegen"

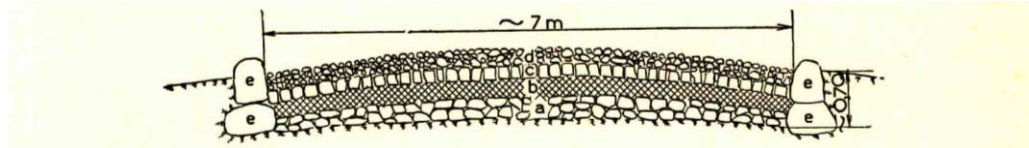

Fig. 1.01.01. Oud-Romeinse weg; a = bed van grote onregelmatige stenen; b = dikke laag beton (Romeinse cement); c = laag keien; d = laag onregelmatige stenen met zand (ingereden door het zware verkeer); e = kantstenen.

Constructie Romeinse wegen

Kasseien

Overigens leiden vele wegen (Via's) naar Rome ...

Via Appia en resten van de Aqua Appia

Aangelegd in 312 v. Chr.
Door consul Appius Claudius Caecus
Meest beroemde weg van Rome
Loop van Brindisi naar Rome
Mijlstenen voor afstanden en route
Sneller transport leger en goederen
Loopt door prachtig landschap
Langs de weg vele ruïnes

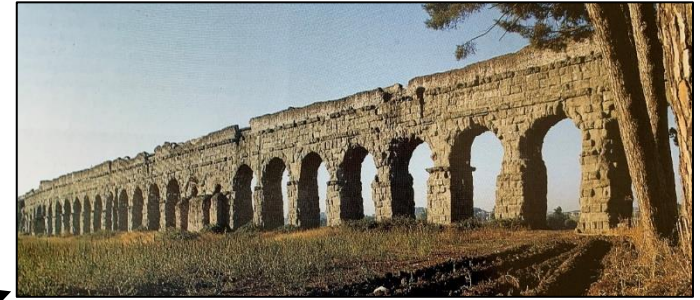

Via Appia / Porta Capene met Aqua Appia
in de Servische Muur
De apostel Paulus komt hier Rome binnen

Aquaducten

"Aquaduct" komt van de woorden "aqua" (water) en "ducere" (leiden)
 Aquaducten dienen om water te transporteren naar stad en industrie
 Rome bouwt 11 aquaducten, samen een capaciteit van 1 mln m³ per dag
 Later zullen er ook in andere landen aquaducten komen
 Het eerste aquaduct is de Aqua Appia in 312 v. Chr. langs de Via Appia
 Bekende namen zijn ook: Aqua Marcia - Aqua Virgo - Aqua Claudia
 Slechts 15% van de aquaducten loopt bovengronds

De Aqua Claudia met er bovenop de Aqua Anio Novus bij de zuidoost grens van Rome

Later ook aquaducten buiten het Rijk
 Hier in Griekenland

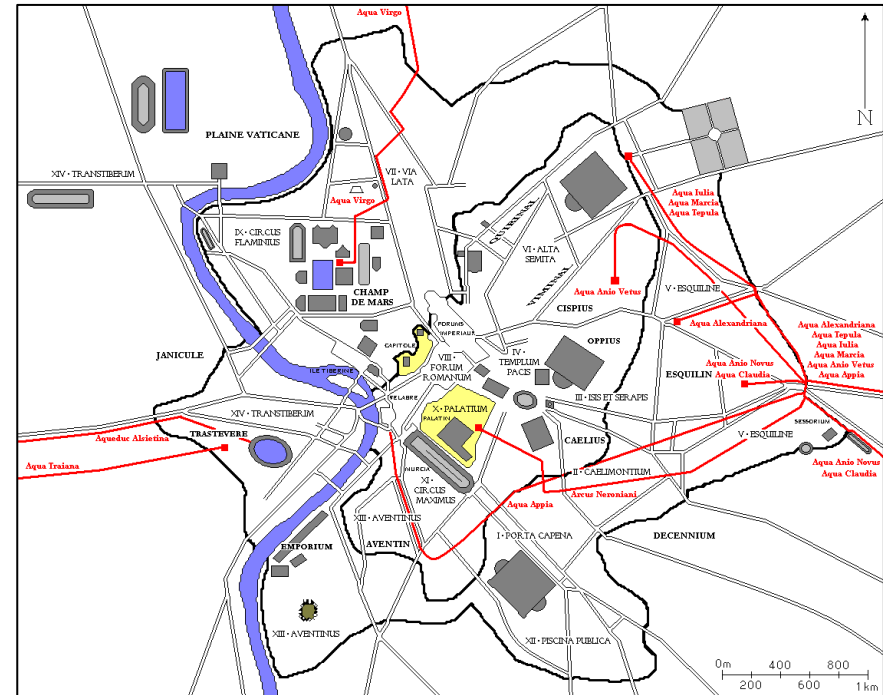
Beide aquaducten hier
 boven de Porta Maggiore

Beroemde Pont du Gard bij Nîmes in Frankrijk
 Bouwtijd 38-52 Hoogte 49 m Lengte 50 km
 Capaciteit 50.000 m³ per dag; verval 24 cm per km
 Voor badhuizen, bronnen en fonteinen

Tracés aquaducten

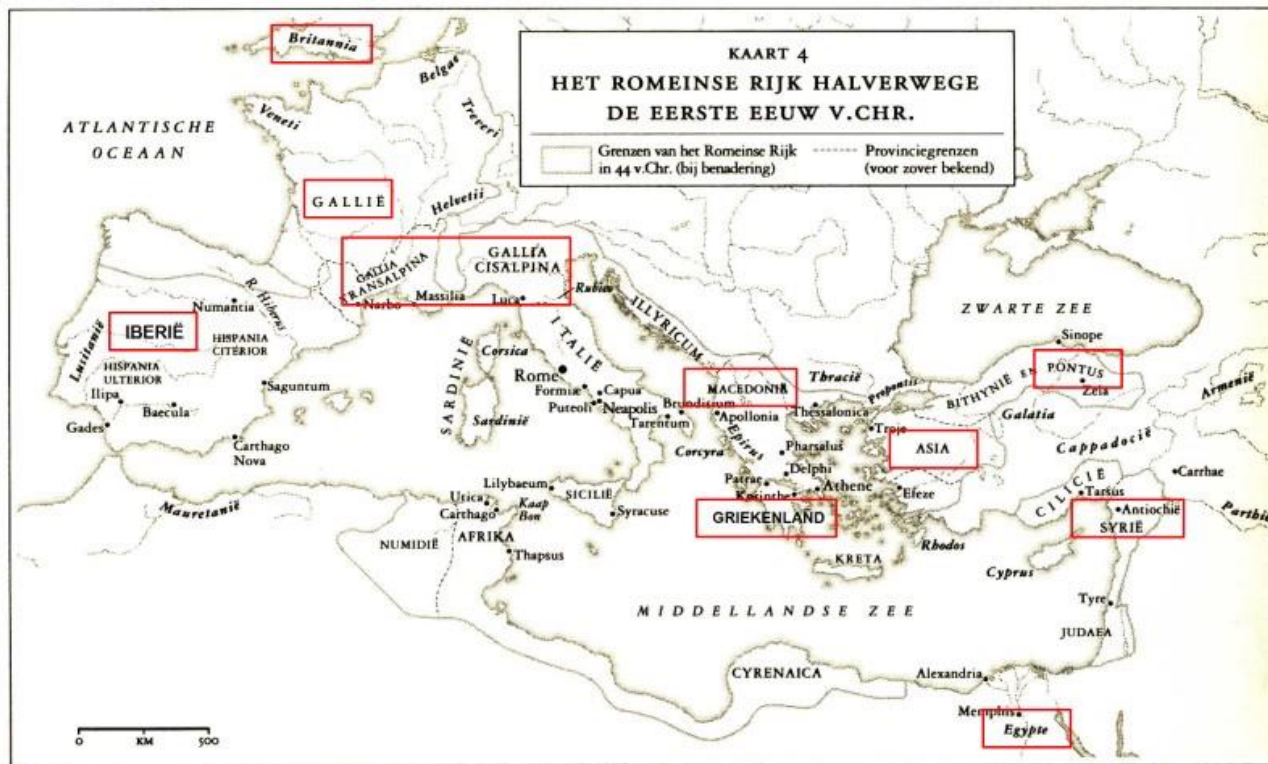
Rome en de Landen rond de Middellandse Zee in 200 v. Chr.

Alexander de Grote van Macedonië veroverde reeds in 323 v. Chr. (in het begin van de Binnenlandse Veroveringen van Rome) grote delen van het Oosten tot aan India. Zijn opvolgers (zijn generaals, de diadochen) regeren daarna elk in een deel van dat gebied: Macedonië gaat naar Antigonos, het Perzische Rijk naar Seleucus, Egypte naar Ptolemaeus.

Buitenlandse veroveringen van Rome

Vanaf nu (ongeveer 200 v. Chr.) groeit Rome uit tot een wereldrijk
Tot aan het begin van het Keizerrijk breidt het rijk zich uit naar Macedonië,
Syrië, Griekenland, de Alpen, Asia, Pontus, Iberië (Spanje) en Gallië (Frankrijk)

Voor deze
veroveringen,
zie sheets hierna

Kaart
ten behoeve van de
beschrijvingen op de
volgende sheets

Macedonische Oorlogen

214 v. Chr. - 148 v. Chr.

Alexander de Grote van Macedonië verovert reeds in 323 v. Chr. grote delen van het Oosten tot aan India

(Dit is in het begin van de Binnenlandse Veroveringen van Rome)

Zijn generaals (de diadochen) volgen hem op

Het Rijk valt uiteen in drie gebieden

Van 221 - 179 v. Chr. is Philippus V koning in Macedonië

Eerste Macedonische Oorlog 214 - 205 v. Chr.

Macedonië steunt veldheer Hannibal tegen Rome

Tweede Macedonische Oorlog 200 - 197 v. Chr.

Rome helpt de Grieken in de strijd

om zich vrij te maken van Macedonië

Derde Macedonische Oorlog 171 - 168 v. Chr.

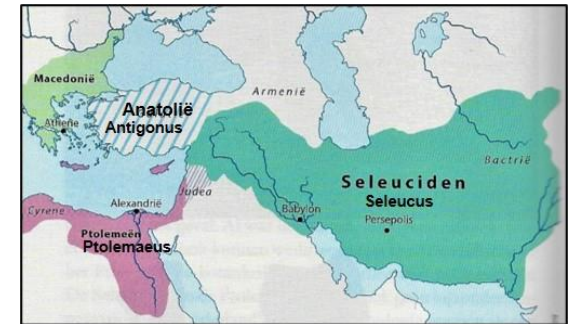
Zoon Perseus werkt machtsuitbreiding Rome tegen

Perseus verliest de oorlog; Macedonië in vier delen

Vierde Macedonische Oorlog 149 - 148 v. Chr.

Romeinen winnen definitief van de Macedoniërs

Macedonië wordt provincie van het Romeinse Rijk

Philippus V
van Macedonië

De Macedonische Oorlogen vallen binnen de tijdspanne van de Punische Oorlogen

Rond de Middellandse Zee

In de Punische Oorlogen (264 - 146 v. Chr.)
strijdt Rome met heel het Middellandse zeegebied

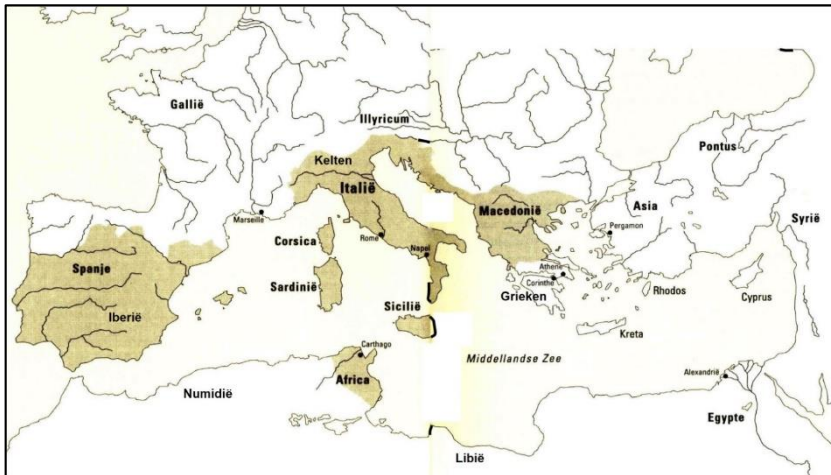

Op het Carthaagse grondgebied wordt de provincie **Africa** gesticht
Ook Libië gaat hier later toe behoren; Numidië wordt vazalstaat

Het Carthaagse gebied in **Iberië** (Spanje) wordt Romeins bezit
Rome voert vanaf 200 v. Chr. oorlogen met Iberische stammen
Uiteindelijk verovering van heel Spanje onder Julius Caesar

Carthaagse gebieden
in Iberië (Spanje)

De overige veroveringen

Syrië in 190 v. Chr. (koning Antiochus III de Grote)

Macedonië in 148 v. Chr. (zie vorige sheet)

De **Grieken** in 146 v. Chr. (verwoesting Korinthe)

Asia (het huidige Turkije) in 129 v. Chr.

De **Kelten** (Noord-Italië) in 121 v. Chr.

Cimbrische Oorlogen 113 - 101 v. Chr.

Veldslagen Rome en Noord-Germanen (zie hierna)

Pontus in 63 v. Chr. (koning Mithridates, zie hierna)

Gallië in 51 v. Chr. (zie hierna)

Egypte in 30 v. Chr. (koningin Cleopatra)

Cimbrische Oorlogen

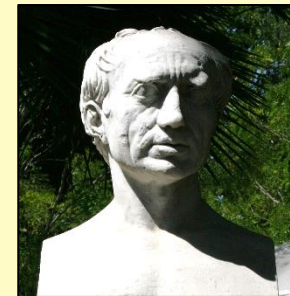
Veldslagen tussen Rome en de
Cimbren / Teutonen / Ambronnen

113 - 101 v. Chr.

- Oorsprong
- ✗ Germaanse nederlaag
- ✗ Romeinse nederlaag

Cimbren komen uit Jutland
Teutonen van de Deense Wadden
Ambronnen van de Duitse Wadden
Samen ruim 300.000 man
Zoeken nieuw woongebied

Genraal
Gaius Marius
Hervorming van het leger
Soldaten krijgen salaris

Arausio
105 v. Chr.

101 v. Chr.
Vercellae

Noreia
113 v. Chr.

Sextiae
103 v. Chr.

113 v. Chr. Slag bij Noreia; Rome lijdt nederlaag
105 v. Chr. Slag bij Arausio; Rome verliest 120.000 man
103 v. Chr. Slag bij Sextiae; Germanen verliezen; 90.000 doden
101 v. Chr. Slag bij Vercellae; Germanen verliezen; 140.000 doden
Romeinen nemen 80.000 gevangenen mee naar Rome

Pontus

Koning Mithridates V en VI

89 - 63 v. Chr.

- ✓ Aanvankelijk een pro-Romeinse politiek
- ✓ Komen Rome te hulp in de Derde Punische Oorlog
- ✓ Later een anti-Romeinse politiek
- ✓ Oorlog met buurland Bithynië (een vazalstaat van Rome)
- ✓ Gehele Romeinse bevolking in Klein-Azië wordt uitgemoord
- ✓ Rome trekt ten strijde en weet te zegevieren
- ✓ Mithridates is nog steeds vastbesloten om Rome te vernietigen
- ✓ Onderneemt een nieuwe poging om de Romeinen uit Klein-Azië te verdrijven
- ✓ Verliest uiteindelijk
- ✓ Pontus wordt in 63 v. Chr. een vazalkoninkrijk van Rome

Mithridatische Oorlogen

Eerste Mithridatische Oorlog 89-85 v. Chr.
Tweede Mithridatische Oorlog 83-81 v. Chr.
Derde Mithridatische Oorlog 73 - 63 v. Chr.

Gallische Oorlog

58 - 51 v. Chr.

Caesar strijdt als eerste tegen de Germaanse stam Sueben
Deze stam valt de Kelten in Gallië aan (leider is Ariovistus)
Sueben in 58 v. Chr. verslagen bij Besançon in Frankrijk

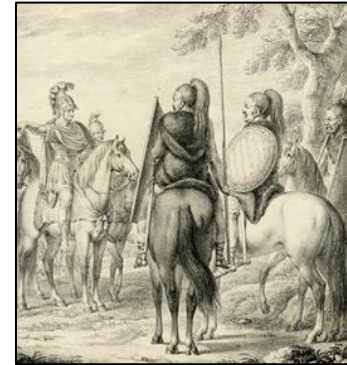
Julius Caesar verovert Gallië in 57 v. Chr.

54 v. Chr. Opstand Eburonen, leider Ambiorex

53 v. Chr. Gallische stammen collectief in opstand

Leider Gallische stammen is Vercingetorix

Het zijn veelal Keltisch stammen (*Celtae*)

Ariovistus ontmoet Caesar

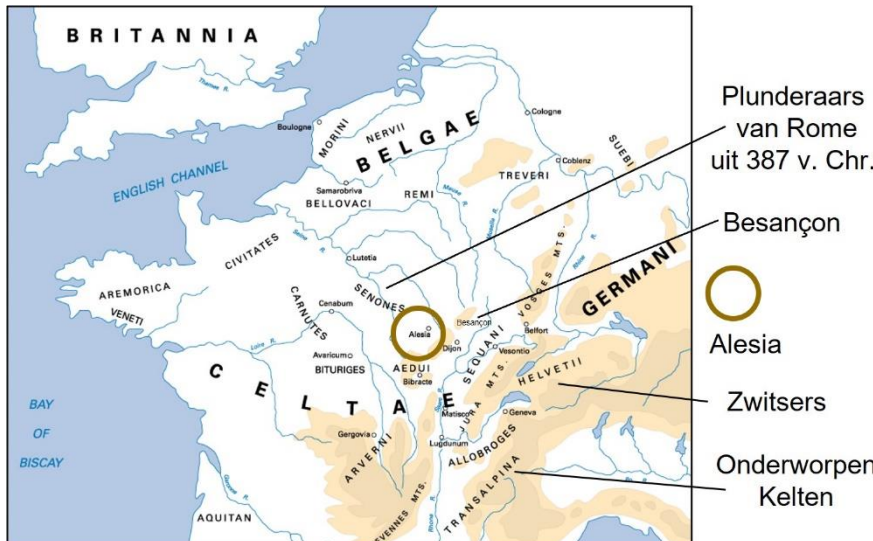
Ambiorex

Slag bij Alesia 51 v. Chr.

Belegering en uithongering

Hulp van 150.000 Galliërs baat niet

Invoeging heel Gallië in Romeinse Rijk

Vercingetorix

De Gallische oorlog kost meer dan 1 mln levens en er worden meer dan 1 mln slaven gemaakt

Vercingetorix geeft zich over aan Caesar

Situatie na deze buitenlandse veroveringen

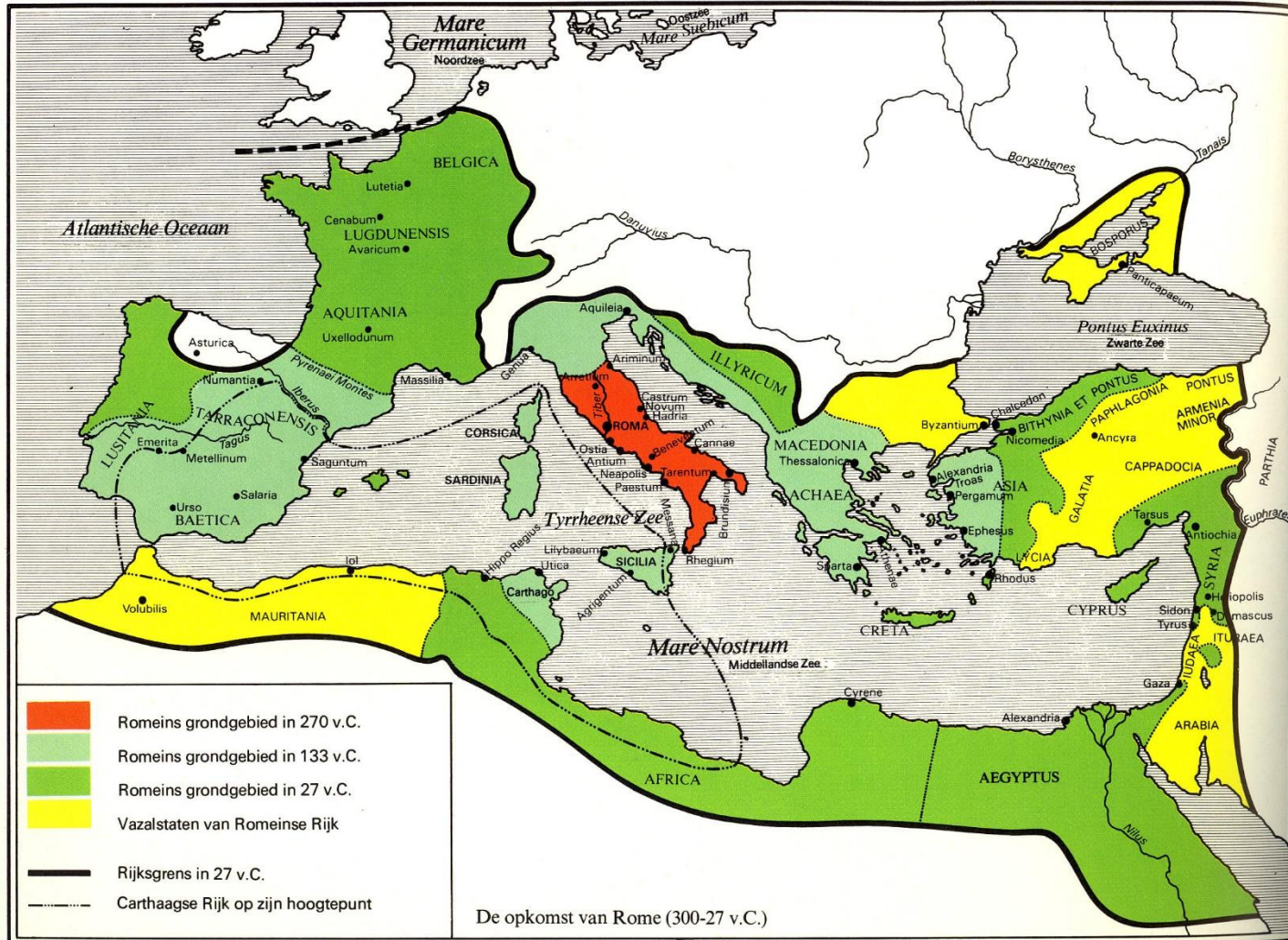
Romeins bezit in
betreffend jaar:

270 v. Chr.
Italië

133 v. Chr.
Macedonië
Griekenland
Asia
Noord-Italië
Sicilië
Sardinië
Corsica
Spanje

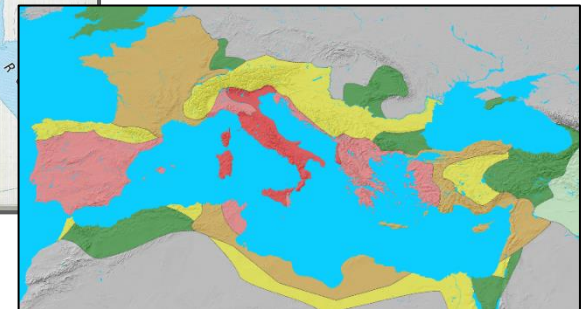
27 v. Chr.
Syrië
Pontus
Gallië
Noord-Afrika
Egypte

Brittannië volgt
in 43 nà Chr.

Veroveringen door de jaren heen

De veroveringen van 218 v. Chr. - 117 na Chr.

De latere veroveringen vinden plaats tijdens het Keizerrijk

In de laatste periode van de Republiek

- ✓ Laatste eeuw voor Christus
- ✓ Grote politieke instabiliteit en sociale onrust
- ✓ Machtsstrijd tussen rijk en arm
- ✓ Optimates (patriciërs, elite) en Populares (plebejers, het volk)
- ✓ Rivaliteit binnen bevolking (midden/zuid tegen rest)
- ✓ Rivaliteit tussen senatoren-consuls-generaals
- ✓ Een reeks van burgeroorlogen
- ✓ 91 - 88 v. Chr. Bondgenotenoorlog om gelijkheid en stemrecht
Samnieten e.a. / Strijd tussen consuls Sulla (Optimates) en Marius (Populares)
- ✓ Er komt één algemeen burgerrecht (Civites Romana)
- ✓ Consul Julius Caesar (Populares) gouverneur in Zuid-Gallië
- ✓ 73 v. Chr. Slavenopstand, leider gladiator Spartacus
- ✓ 60 v Chr. Triumviraat (Caesar-Pompeius-Crassus) (zie hierna)
- ✓ 58 - 51 v. Chr. Caesar verovert Gallië (stammen onder Vercingetorix)
- ✓ 50 v. Chr. Senaat roept Caesar ter verantwoording naar Rome
- ✓ 49 - 45 v. Chr. Burgeroorlog tussen Pompeius en Caesar (zie hierna)

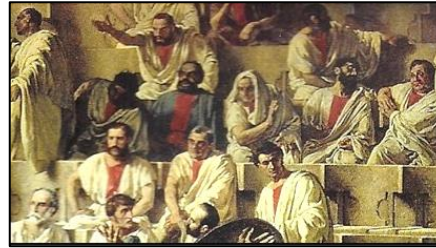

Het 1^e Triumviraat (60 - 53 v. Chr.)

53 v. Chr. Crassus sneuvelt in de strijd tegen de Parthen

**DE SPECULANT
Crassus**
Door afpersing en speculatie met onroerend goed werd Marcus Licinius Crassus de rijkste man van Rome.

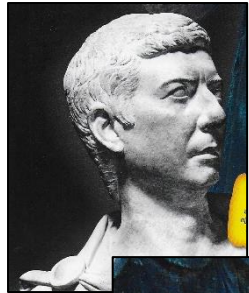
Senaat in de Curia

Caesar overbrugt vijandschappen
De drie spreken in 60 v. Chr. af voortaan alles in samenspraak te doen

- Pompeius regelt het leger
- Crassus het geld
- Caesar is dienende consul

In het driemanschap zal niets gebeuren dat één van hen tegenstaat

Vertegenwoordiger
Optimates (Patriciërs)

**DE COMING MAN
Caesar**
Iedereen wist dat Gaius Julius Caesar uit was op de macht, al had hij geld noch prestige.

Vertegenwoordiger
Populares (Plebejers)

Als Caesar in 49 v. Chr. de Rubicon oversteeft is de oorlog tussen hem en Pompeius een feit

VERANDERING
PLEBEJERS waren de gewone Romeinen: van arme arbeiders tot de lage adel. Ze hadden stemrecht, maar konden zich van oudsher niet kandidaat stellen voor machtige functies in het staatsapparaat. In 59 v. Chr. had de elite al minder privileges, maar de plebejers waren uit op meer hervormingen.

**DE VECHTJAS
Pompeius**
Toen de senaat Gnaeus Pompeius Magnus tegensprak, dreigde hij zijn legioenen naar Rome te sturen.

STILSTAND
PATRICIËRS deden alles wat in hun macht lag om de plebejers geen kans te geven. Zo deelden ze de kiesdistricten zo in dat de elite in meer dan de helft een meerderheid had en zo de senaat beheerste.

Consuls deelden de lakens uit

Jaarlijks koos het volk twee consuls, die de staat samen bestuurden. Ze regeerden om de beurt telkens een maand en konden niet herkozen worden als het jaar erop zat.

Taken:

- De ambtenarij aansturen.
- Met buitenland onderhandelen.
- De legers aanvoeren.

Na afloop:

Ex-consuls werden vaak gouverneur van een provincie.

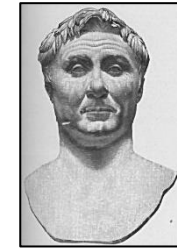
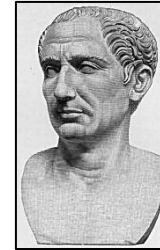
Burgeroorlog tussen Pompeius en Caesar

49 - 45 v. Chr.

Vanuit Rome eerst
verovering Spanje
gebied van consul
Pompeius
maart 49 v. Chr.

Slag bij
Pharsalus
aug. 48 v. Chr. Pompeius vlucht
naar Egypte

Populares
(Caesarianen)

Optimates
(Pompeianen)

Caesar: "Veni, vidi, vici"
Ik kwam, ik zag en ik overwon

Slag bij Zela
in Pontus
aug. 47 v. Chr.

Veldtocht Afrika
(dec. 47 v. Chr.) tot de slag
bij Thapsus (april 46 v. Chr.)

Slag bij Munda
17 maart 45 v. Chr.
(Eindoverwinning)

Caesars campagnes vanaf
de oversteek van de
Rubicon (jan. 49 v. Chr.)
tot de slag bij Zela
(aug. 47 v. Chr.)

Oorlog met Egypte
sept. 48 v. Chr.
(met versterking van Syrië)

In Egypte wordt
Pompeius vermoord
op bevel van Ptolemaeus XIII

De laatste jaren van de Republiek

- ✓ Overwinning Caesar bij Munda in 45 v. Chr.
- ✓ Caesar dictator voor de duur van 10 jaar
- ✓ Geen wraak, regelt wel veel goede voorzieningen

Aristocratische senatoren vrezen zijn machtspositie
Beramen een moordaanslag
Caesar vermoord in maart 44 v. Chr.

Moord op Caesar

- ✓ Antonius, vriend van Caesar, wil macht overnemen
- ✓ Caesar heeft echter adoptiefzoon Octavianus als opvolger aangewezen
- ✓ Burgeroorlog tussen Antonius en Octavianus
- ✓ 43 v. Chr. Tweede Triumviraat (Octavianus-Antonius-Lepidus)
- ✓ Wraak op moordenaars en vijanden van Caesar (ook Ciserus)
- ✓ Senaat verklaart Antonius tot vijand (op aangeven Octavianus)
- ✓ 33 v. Chr. Tweede Triumviraat valt uit elkaar
- ✓ Huwelijk Antonius en Cleopatra is bedreiging voor Octavianus
- ✓ 31 v. Chr. Laatste burgeroorlog Republiek; Slag bij Actium
- ✓ Octavianus wordt heerser over het hele Romeinse Rijk
- ✓ Begin Romeinse Keizerrijk

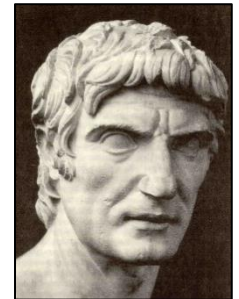
31 v. Chr.
Slag bij Actium
voor kust Griekenland

Enkele bekende consuls (jaartallen v. Chr.)

- Brutus 509 (eerste consul)
- Appius Claudius 340 (Via Appia)
- Scipio 259 (1^e Punische Oorlog)
- Scipio Africanus 236 (verslaat Hannibal)
- Cato de Oudere 195 ("Carthago moet verwoest")
- Gaius Marius 157 (Cimbrische Oorlogen)
- Sulla 88 (dictator, conflict met Marius)
- Gnaeus Pompeius 70 (1^e Triumviraat)
- Marcus Crassus 70 (1^e Triumviraat)
- Cisero 63 (redenaar, politicus en filosoof)

- NB – Cato de Jongere 95 - 46 v. Chr. Politicus en filosoof
Voert oppositie tegen 1^e Triumviraat en Caesar
- Julius Caesar 59 (1^e Triumviraat)
- Marcus Antonius 44 (2^e Triumviraat)
- Marcus Lepidus 46 (2^e Triumviraat)
- Gaius Octavianus 33 (2^e Triumviraat)

NB - Er zijn vele consuls geweest met de namen
Scipio - Sulla - Caesar

Bouwprojecten tijdens de Republiek (2) 100 - 27 v. Chr.

80 v. Chr. Tempel van Vespasianus en Titus

78 v. Chr. Tabularium (Capitool, staatsarchief)

55 v. Chr. Theater van Pompeius

54 v. Chr. Basiliek van Julia

54 v. Chr. Forum van Caesar met Tempel van Venus Genetrix

50 v. Chr. Cloaca Maxima (overdekking riool)

48 v. Chr. Curia Julia

44 v. Chr. Domus Augusti (woning van Augustus)

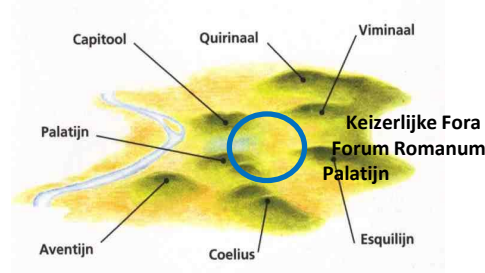
42 v. Chr. Forum van Augustus met Tempel van Mars Ultor

29 v. Chr. Tempel van Caesar

27 v. Chr. Pantheon door consul/generaal/gouverneur Agrippa

25 v. Chr. Boog van Augustus

18 v. Chr. Uitbreiding en verfraaiing haven van Ostia

Het Pantheon
Agrippa / Hadrianus (herbouw)

Tempel van Caesar
op het Forum Romanum

Aan de bouwwerken op het Forum Romanum
en op de Keizerlijke Fora
zijn afzonderlijke presentaties gewijd
Verleden (zoals gebouwd) en Heden (de ruïnes)

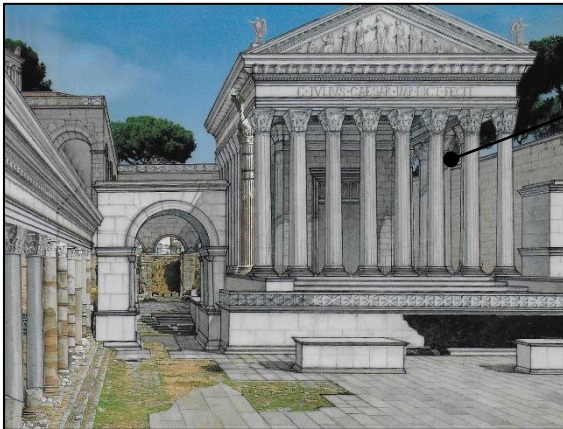
Enkele markante bouwprojecten uit deze periode

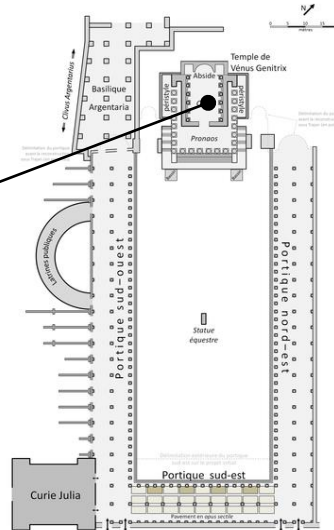
Theater van Pompeius

Basiliek van Julia

Forum (plein) van Caesar en Tempel van Venus Genetrix

Cloaca Maxima
Hoofdrivriool Rome

625 v. Chr.
Open riool

60 v. Chr.
Overkluizing riool

Dit was **deel 1 van de presentatie "De Romeinen"**

- **Het begin van de Romeinen 753 v. Chr.**
- **Het Koninkrijk 753 - 509 v. Chr.**
Met bouwprojecten in deze periode
- **De Republiek 509 - 27 v. Chr.**
Senaat - Leger - Binnenlandse expansie -
Bouwprojecten (1) - Buitenlandse expansie -
1^e Triumviraat - Bouwprojecten (2)

**Bedankt voor de aandacht voor deel 1 !
Welkom bij de delen 2 en 3**

Deel 2 Het Keizerrijk (1) 27 v. Chr. - 284 na Chr.

Het Principaat

Deel 3 Het Keizerrijk (2) 284 - 395

Het Dominaat en het West- en Oost-Romeinse Rijk